

บทที่ 2

การอธิบายภาระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการและบทบาทหน้าที่ของผู้ทำแผน

เนื้อหาของบทนี้เป็นการศึกษาถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบการฟื้นฟูกิจการ อำนาจหน้าที่ของผู้ทำแผนในการก่อนหน้าเพื่อการฟื้นฟูกิจการ วัตถุประสงค์ หลักการเบื้องต้นของการอธิบายภาระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการและผลของการไม่ดำเนินการดังกล่าว รวมทั้งศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ทำแผนกับการอธิบายภาระหนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาว่ากฎหมายฟื้นฟูกิจการควรให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในการอธิบายภาระหนี้ของเจ้าหนี้ในหน้าที่ผู้ทำแผนก่อนหรือกำหนดไว้ในแผนอย่างไร

2.1 ระบบการฟื้นฟูกิจการ

หลังจากที่มีการยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว จำเป็นต้องมีผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการเข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ในระหว่างการฟื้นฟูกิจการ ทั้งนี้ แนวความคิดพื้นฐานของกฎหมายฟื้นฟูกิจการในประเทศต่าง ๆ ย่อมมีความแตกต่างกันไป จึงส่งผลต่อแนวคิดในการจัดหาบุคคลเพื่อเข้ามาดำเนินการฟื้นฟูกิจการ และหาแนวทางแก้ไขปัญหาของกิจการที่ประสบปัญหาทางการเงิน แต่อาจกล่าวได้ว่าระบบการฟื้นฟูกิจการของบริษัทที่ประสบปัญหาทางการเงินสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ¹

(1) ระบบการเปลี่ยนตัวผู้บริหารบริษัทเป็นการชั่วคราว

แนวความคิดของระบบการเปลี่ยนตัวผู้บริหารบริษัทเป็นการชั่วคราวในการฟื้นฟูกิจการนั้นเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าสาเหตุของปัญหาทางการเงินของลูกหนี้เกิดจากความบกพร่องในการบริหารจัดการโดยผู้บริหารของลูกหนี้เอง หากผู้บริหารของลูกหนี้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถกิจการย่อมไม่ประสบปัญหาทางการเงินขั้นรุนแรงจนต้องเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ

¹ สุธีร์ ศุภินิตย์, "กฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการของบริษัทที่ประสบปัญหาทางการเงิน," ใน *รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์*. (กรุงเทพมหานคร : 2536), หน้า 227.

เช่นนี้ ดังนั้น ลูกหนี้จึงหมดความน่าเชื่อถือและไม่สมควรเข้ามาดำเนินการฟื้นฟูกิจการของตนเอง อีกต่อไปเพราะย่อมไม่เกิดประโยชน์อันใดแก่กิจการ จึงมีความจำเป็นต้องให้บุคคลภายนอกผู้มีความรู้ความสามารถที่ดีกว่าเข้ามาบริหารงานแทน² โดยโอนอำนาจในการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกซึ่งศาลเป็นผู้แต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการ ส่วนผู้บริหารเดิมของลูกหนี้ย่อมหมดอำนาจการบริหารกิจการไปโดยสิ้นเชิง ตามกฎหมายฟื้นฟูกิจการของประเทศอังกฤษ (Insolvency Act 1986) ถือว่าการที่ลูกหนี้ไม่สามารถบริหารกิจการและทรัพย์สินของตนเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายภายในกำหนดเวลา ไม่ว่าจะเป็กรณีไม่สามารถชำระหนี้ได้เมื่อถึงกำหนดชำระ หรือมีทรัพย์สินไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ แสดงให้เห็นว่าลูกหนี้ขาดความสามารถในการบริหารกิจการของตนและหมดความสามารถในการชำระหนี้อย่างแท้จริง ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ (Administration Order) แล้ว จึงสมควรแต่งตั้งบุคคลภายนอกซึ่งเป็นคนกลางเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหาดังกล่าว³ แต่ทั้งนี้ เมื่อการฟื้นฟูกิจการสิ้นสุดลง ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการย่อมหมดอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้และต้องโอนกิจการของลูกหนี้คืนแก่ผู้บริหารชุดใหม่ของบริษัทต่อไป

การคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพื่อเข้ามาดำเนินการฟื้นฟูกิจการมีความสำคัญยิ่ง เพราะคดีฟื้นฟูกิจการถือได้ว่าเป็นคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน เกี่ยวพันกับการวางระบบบัญชี การบริหารจัดการทรัพย์สินและปัญหาทางเศรษฐกิจ⁴ ดังนั้น ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการจะต้องเป็นคนกลางที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการบริษัทเป็นอย่างดี เนื่องจากต้องเข้ามาแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเงินและฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ให้สำเร็จ แต่ด้วยเหตุที่ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในกิจการและเข้ามาฟื้นฟูกิจการในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น จึงจำเป็นต้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการอย่างเคร่งครัด ประเทศอังกฤษกำหนดให้บุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการ (Administrator) ต้องเป็นบุคคลที่สามารถกระทำการในฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับหนี้สินล้มฟื้นตัวได้ (Insolvency Practitioner) โดย Administrator จะต้องเป็นบุคคลธรรมดาและเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ ซึ่งศาลจะทำการคัดเลือกจากรายชื่อของบุคคลที่สามารถทำหน้าที่ในฐานะ Insolvency Practitioner

² สุธีร์ ศุภนิติย์, หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542), หน้า 213.

³ Roy M. Goode, Principles of Corporate Insolvency Law, 2nd ed. (London : Sweet & Maxwell, 1991), pp. 26-27.

⁴ สุนทร มณีสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายฟื้นฟูกิจการ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2541), หน้า 24.

นอกจากนี้ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีโดยผ่านการฝึกอบรมและมีประสบการณ์ในงานเกี่ยวกับการมีหนี้สินล้มพันตัวอย่างเพียงพอเพื่อให้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ทำแผนแล้วอำนาจของผู้ทำแผนในการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้จึงเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์และมีขอบอำนาจอย่างกว้างขวาง ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการจะอยู่ในฐานะเจ้าพนักงานศาลและในขณะเดียวกันก็มีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของบริษัทด้วย จึงมีอำนาจในการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของบริษัทลูกหนี้ได้โดยสมบูรณ์ภายใต้การควบคุมดูแลของศาล โดยอาจขอความเห็นชอบจากศาลก่อนดำเนินการใด ๆ ซึ่งมีปัญหาขัดข้องได้ นอกจากนี้ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการจะไม่มีผลผูกพันส่วนตัว (personal liability) ในสัญญาใด ๆ ที่บริษัททำกับบุคคลภายนอก เนื่องจากการกระทำในฐานะตัวแทนของบริษัท เว้นเสียแต่จะกระทำการนอกขอบอำนาจ (ultra vires)⁵ หากผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ผิดพลาด ศาลย่อมมีอำนาจถอดถอนออกจากตำแหน่งได้ เป็นผลให้ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย

จะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญแก่บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ลูกหนี้หรือผู้บริหารของลูกหนี้เดิมในการเข้ามาบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินแทนลูกหนี้ระหว่างการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูกิจการนั้นเท่ากับเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองแก่เจ้าหนี้ค่อนข้างมากกว่าลูกหนี้ จึงจำเป็นต้องตั้งคนกลางเข้ามาดูแลการทำแผนการบริหารงานในกิจการของลูกหนี้⁶ อย่างไรก็ตาม ระบบการเปลี่ยนตัวผู้บริหารบริษัทเป็นการชั่วคราวยังมีข้อบกพร่องบางประการ เนื่องจากการสรรหาบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาดำเนินการฟื้นฟูกิจการนั้นมิใช่เรื่องง่าย หากผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการขาดความรู้และขาดประสบการณ์ในธุรกิจของลูกหนี้อย่างแท้จริงย่อมส่งผลให้การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของกิจการเพื่อหาแนวทางแก้ไขเกิดความล่าช้า ในขณะที่กิจการของลูกหนี้กำลังต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน นอกจากนี้ ความไม่มีส่วนได้เสียในกิจการอาจมีส่วนทำให้ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาทางการเงินของลูกหนี้อย่างจริงจัง และอาจขาดการยอมรับจากบรรดาลูกจ้างของลูกหนี้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับในตัวผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการทั้งจากฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้ บางประเทศได้สร้างระบบให้มีการคัดเลือกผู้ดำเนิน

⁵ Hamish Anderson, *Administrator Part II of the Insolvency Act 1986* (London : Sweet & Maxwell, 1987), p. 77.

⁶ พิชัย นิลทองคำ, *หลักเกณฑ์วิธีการร้องขอฟื้นฟูกิจการ* (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอชตยา จำกัด, 2541), หน้า 16-17.

การฟื้นฟูกิจการจากบุคคลที่ถูกเสนอชื่อเข้ามาพร้อมคำร้องขอฟื้นฟูกิจการ และยังเปิดโอกาสให้มีการเสนอชื่อบุคคลอื่นเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการได้อีกเช่นกัน แต่หากศาลไม่สามารถแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการย่อมมีผลเป็นการยกคำร้องฟื้นฟูกิจการไปในตัว โดยส่วนใหญ่แล้วทั่วโลกต่างให้การยอมรับระบบการฟื้นฟูกิจการที่ให้ผู้ดูแลภายนอกเป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เป็นต้น

(2) ระบบการให้บริษัทลูกหนี้ยังคงมีอำนาจบริหารอยู่ต่อไป

ระบบฟื้นฟูกิจการเช่นนี้มีความเชื่อว่าลูกหนี้ย่อมเป็นผู้เข้าใจสภาพธุรกิจและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ดีที่สุด ดังนั้น เมื่อลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้จึงมีความเหมาะสมที่สุดในการเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาของกิจการตนเอง

ประเทศสหรัฐอเมริกาเปิดกว้างและให้โอกาสแก่ลูกหนี้ในการเข้ามาดำเนินการฟื้นฟูกิจการของตนเองก่อนบุคคลอื่น โดยลูกหนี้ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการ (Debtor in Possession) มีอำนาจในการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินด้วยตนเองต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าลูกหนี้ในคดีฟื้นฟูกิจการจะเป็นบุคคลเดียวกับลูกหนี้ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการที่เข้ามาบริหารจัดการกิจการเอง แต่โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นต้องการให้ลูกหนี้ในคดีฟื้นฟูกิจการมีสถานะที่แตกต่างหากจากลูกหนี้ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการ ทั้งนี้ ศาลและกรรมการเจ้าหนี้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมให้การดำเนินการฟื้นฟูกิจการเป็นไปได้อย่างดี เช่น บริษัทลูกหนี้ต้องทำรายงานการดำเนินกิจการ สถานะทางการเงิน สถานะของบริษัทให้ศาลทราบเพื่อที่ศาลและคณะกรรมการเจ้าหนี้สามารถติดตามความเป็นไปของบริษัทได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ หากศาลเห็นว่าลูกหนี้ไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความสามารถ หรือบริหารกิจการและจัดการทรัพย์สินโดยไม่สุจริต ศาลยังคงมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลภายนอก หรือที่เรียกว่า Trustee เข้ามาดำเนินการฟื้นฟูกิจการ โดยมีอำนาจบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ Trustee จึงต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีประสบการณ์และความชำนาญทางด้านการบริหารธุรกิจเป็นสำคัญ โดยต้องเป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียในกิจการของลูกหนี้ด้วย แต่ทั้งนี้ การแต่งตั้ง Trustee เข้ามาดำเนินการฟื้นฟูกิจการนั้นเป็นเพียงข้อยกเว้นสำหรับกรณีที่ลูกหนี้จัดการกิจการโดยทุจริตหรืออาจก่อความเสียหายขึ้นเท่านั้น

2.2 อำนาจหน้าที่ของผู้ทำแผน

ผู้ทำแผน คือ บุคคลผู้มีหน้าที่ในการจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการเพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูลูกหนี้ โดยวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์และปัญหาของกิจการนั้น ๆ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาให้ลุล่วง เมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ทำแผนแล้ว อำนาจของผู้ทำแผนจะเริ่มต้นขึ้นอย่างสมบูรณ์ ทำให้อำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหารของลูกหนี้ ผู้บริหารชั่วคราวในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้สิ้นสุดลง⁷ ผู้ทำแผนจึงถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการฟื้นฟูกิจการเป็นอย่างมาก เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือให้กิจการสามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ทางการเงินและกลับมามีความสามารถในการทำกำไร ผู้ทำแผนจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลายด้าน โดยเฉพาะความเชี่ยวชาญทางด้านธุรกิจและการบริหารงาน ภายใต้กระบวนการฟื้นฟูกิจการผู้ทำแผนมีบทบาทหลักในการทำงาน 2 ประการ คือ

(1) การจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการ

การจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการ คือ การกำหนดเนื้อหาของแผนเพื่อเป็นกรอบหรือแนวทางในการฟื้นฟูกิจการ ในลักษณะเป็นการวางแผนกิจการของลูกหนี้ในอนาคต จัดการเกี่ยวกับหนี้สินของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป้าหมายสำคัญคือการรักษากิจการในส่วนที่ยังคงมีศักยภาพเอาไว้ ทำให้มูลค่าของกิจการที่ยังคงดำเนินต่อไป (going concern value) สูงกว่ามูลค่าจากการขายทรัพย์สินแบบแยกส่วนภายใต้กระบวนการชำระบัญชี (piecemeal liquidation value) หรือการล้มละลาย แผนฟื้นฟูกิจการจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการฟื้นฟูกิจการ โดยทั่วไปแผนฟื้นฟูกิจการจะกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้ลูกหนี้บรรลุผลสำเร็จในการฟื้นฟูกิจการ การจัดการเกี่ยวกับมูลหนี้ว่ามูลหนี้ใดจะมีการชำระหรือประนีประนอมอย่างไร และวางแผนการดำเนินธุรกิจของลูกหนี้ให้เป็นไปในทิศทางที่สามารถแก้ไขปัญหาด้านการเงินของกิจการได้⁸ โดยจะดำเนินการกระตุ้นให้กิจการกลับมามีความสามารถในการทำกำไร (profitability)

แนวคิดและหลักการที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการฟื้นฟูกิจการ คือ การจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการต้องเกิดจากความตกลงร่วมกันระหว่างบรรดาเจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยจำเป็นต้องมี

⁷ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/24 วรรคหนึ่ง.

⁸ Carl Felsenfeld, *Bankruptcy*, 2nd ed. (New York : Emmanuel, 1997), p. 189.

ความยืดหยุ่นสูงในการปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามสภาพการณ์ในกระบวนการฟื้นฟูกิจการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้แผนฟื้นฟูกิจการได้รับการยอมรับจากบรรดาเจ้าหนี้และศาลจึงต้องอาศัยหลักการสำคัญ คือ การเน้นให้มีการเปิดเผยข้อมูลของลูกหนี้อย่างเพียงพอเพื่อประโยชน์ต่อเจ้าหนี้และผู้มีส่วนได้เสียทั้งหลายในการพิจารณาตัดสินใจยอมรับแผนฟื้นฟูกิจการและจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดแก่บรรดาเจ้าหนี้และศาล เพื่อจะได้ลงมติพิจารณาให้ความเห็นชอบด้วยแผนฟื้นฟูกิจการและดำเนินกิจการตามแผนฟื้นฟูกิจการจนประสบความสำเร็จ

ผู้ทำแผนมีหน้าที่จัดทำแผนฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ให้มีประสิทธิภาพและได้รับความเห็นชอบจากบรรดาเจ้าหนี้และศาล ส่วนผู้บริหารแผนเป็นผู้มีบทบาทในการช่วยให้กระบวนการฟื้นฟูกิจการประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น โดยอาจเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ถูกว่าจ้างให้เข้ามาดำเนินการบริหารกิจการแทนลูกหนี้ กลไกทั้งสองประการนี้จะก่อให้เกิดผลดีและสร้างความมั่นใจต่อการฟื้นฟูกิจการ โดยเฉพาะกิจการขนาดใหญ่ที่ต้องการผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเพื่อจัดการกับธุรกิจที่มีความยุ่งยากซับซ้อน เกี่ยวข้องกับภาระหนี้ ทรัพย์สิน และบุคคลจำนวนมาก โดยผู้ทำแผนจะต้องจัดทำแผนให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งตั้งผู้ทำแผนในราชกิจจานุเบกษา หากผู้ทำแผนไม่อาจจัดทำแผนให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ ศาลอาจขยายระยะเวลาในการจัดทำแผนให้ได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 1 เดือน⁹ นั้นหมายถึงผู้ทำแผนมีเวลาในการจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการเต็มที่ไม่เกิน 5 เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งตั้งผู้ทำแผนในราชกิจจานุเบกษา โดยผู้ทำแผนมีอำนาจที่จะได้รับข้อมูลคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้จากผู้บริหารเดิมของลูกหนี้และบุคคลอื่นที่เข้ามาบริหารกิจการในฐานะผู้บริหารชั่วคราว หากผู้บริหารของลูกหนี้ไม่ทำหรือไม่สามารถทำคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายในระยะเวลาและรายการตามที่กฎหมายกำหนด ผู้ทำแผนอาจจัดทำเองหรือว่าจ้างบุคคลอื่นให้ช่วยจัดทำรายการข้อมูลดังกล่าวได้ โดยค่าใช้จ่ายในการจัดทำนั้นให้ผู้ทำแผนหักจากทรัพย์สินของลูกหนี้¹⁰

กฎหมายฟื้นฟูกิจการของประเทศสหรัฐอเมริกา Chapter 11 ไม่ได้กำหนดให้การจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการเป็นหน้าที่เฉพาะของผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการ เนื่องจากได้เปิดโอกาสให้ผู้มี

⁹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/43.

¹⁰ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/34.

ส่วนเกี่ยวข้องสามารถเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาทางธุรกิจของลูกหนี้เพื่อรักษาประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในการเสนอแผนฟื้นฟูกิจการก่อน โดยฝ่ายอื่นจะมีสิทธิเสนอแผนฟื้นฟูกิจการได้ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย¹¹ อีกทั้งไม่ได้กำหนดว่าแผนฟื้นฟูกิจการจะต้องมีเนื้อหาหรือรายละเอียดเช่นไร เพียงแต่จะต้องมีรายละเอียดตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างน้อย¹² นอกจากนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดช่วงเวลาของการจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการเอาไว้เป็นการเฉพาะ

(2) การบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้

อำนาจของผู้ทำแผนในการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผน เป็นผลให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหารของลูกหนี้ หรือผู้บริหารชั่วคราว ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้สิ้นสุดลงในวันดังกล่าวด้วย¹³ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหารของลูกหนี้ หรือผู้บริหารชั่วคราว จึงต้องส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน และกิจการของลูกหนี้ต่อผู้ทำแผน นอกจากนี้ผู้ทำแผนยังมีอำนาจเรียกให้ผู้ครอบครองส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารทั้งหลายแก่ตนด้วย¹⁴ อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะให้อำนาจแก่ผู้ทำแผนในการดำเนินการค้าตามปกติแทนลูกหนี้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ทำแผนจะต้องดำเนินการดังกล่าวด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้ทำแผนจึงสามารถมอบอำนาจหรือมอบหมายให้ผู้บริหารเดิมของลูกหนี้ประกอบ การค้าต่อไปได้ แต่ทั้งนี้ หากมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้ทำแผนไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้เนื่อง จากถือเป็นการปฏิบัติภายใต้ขอบอำนาจของผู้ทำแผน

การบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการเห็นได้จากการกำหนดคุณสมบัติของผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการ การกำหนดหลักเกณฑ์ กระบวนการในการจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการ การให้อำนาจแก่ผู้ทำแผน ผู้บริหารแผนบริหารจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ นอกจากนี้ ยังมีมาตรการจำกัดสิทธิของผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้

¹¹ 11 U.S.C. section 1121 (C).

¹² 11 U.S.C. section 1123.

¹³ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/24 วรรคหนึ่ง.

¹⁴ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/24 วรรคสอง และอนุโลมตามมาตรา 90/21 วรรคสาม.

การบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้มีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะที่แผนฟื้นฟูกิจการยังไม่ได้รับความเห็นชอบจากศาล ย่อมยังไม่มีกรอบกำหนดทิศทางการฟื้นฟูกิจการ ดังนั้น ผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการจึงมีบทบาทเพียงดำเนินการเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ธุรกิจของลูกหนี้สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ให้เกิดความเสียหายในลักษณะ day-to-day business เท่านั้น ทั้งนี้ ต้องกระทำการภายใต้กรอบของกฎหมายหรือการควบคุมของศาล

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ

ในการดำเนินธุรกิจของลูกหนี้ภายใต้กระบวนการฟื้นฟูกิจการนั้น แหล่งเงินทุนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพยุฐฐานะของกิจการที่กำลังประสบปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงินหรือมีหนี้สินล้นพ้นตัว ดังนั้น ไม่ว่าจะเงินสด ทรัพย์สิน หรือการได้มาซึ่งสิทธิอื่นใดที่จะนำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจของลูกหนี้จึงเป็นสาระสำคัญต่อกระบวนการฟื้นฟูกิจการ แต่อย่างไรก็ตาม ย่อมมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการขอสินเชื่อภายหลังการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ เนื่องจากทั้งเจ้าหนี้เดิมและผู้ให้สินเชื่อรายใหม่ขาดความเชื่อมั่นในสถานะการเงินของลูกหนี้และเล็งเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือแก่ลูกหนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับชำระหนี้สูงหากฟื้นฟูกิจการไม่สำเร็จ ดังนั้น หากกฎหมายไม่เอื้อประโยชน์ให้แก่เจ้าหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการแล้วโอกาสที่ลูกหนี้จะได้รับความช่วยเหลือย่อมมีน้อยในขณะที่ลูกหนี้มีความจำเป็นต้องใช้เงินสดหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจเพื่อชำระค่าสินค้าหรือค่าบริการที่จำเป็น ดังนั้นการเพิ่มโอกาสให้แก่กิจการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การกระตุ้นให้กิจการสามารถหาเม็ดเงินเพื่อนำไปใช้ในระยะเวลาขาดสภาพคล่องได้ การเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้รายใหม่สามารถให้สินเชื่อแก่กิจการและกำหนดให้เจ้าหนี้ในหนี้ใหม่นั้นมีศักดิ์ฐานะที่ดีกว่าเจ้าหนี้เดิมเป็นแนวทางที่จะช่วยลดความเสี่ยงในการลงทุนของเจ้าหนี้รายใหม่¹⁵ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ลูกหนี้ในระหว่างการฟื้นฟูกิจการย่อมส่งเสริมให้มูลค่าของกองทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการรักษากิจการที่ยังคงมีแนวโน้มว่าสามารถฟื้นตัวและทำกำไรได้ในอนาคตให้ดำเนินธุรกิจต่อไปได้ (ongoing business) ย่อมดีกว่าการนำกิจการนั้นเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชี (liquidation) และขายกิจการแบบแยกส่วน (piecemeal) อาจกล่าวได้ว่า การฟื้นฟูกิจการมีพื้นฐานมาจากแนวคิดในการขายกิจการไปในลักษณะที่กิจการนั้นยังคงดำเนินอยู่ (as

¹⁵ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ, กฎหมายฟื้นฟูกิจการ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิศิษฎ์สรอรรถจำกัด, 2547), หน้า 22.

going concern)¹⁶ ซึ่งกระบวนการฟื้นฟูกิจการสามารถคุ้มครองประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย สังคม และเศรษฐกิจโดยรวมได้ดีกว่ากระบวนการล้มละลาย ดังนั้น ผลประโยชน์ร่วมกัน (collective benefit) ของเจ้าหนี้และลูกหนี้จากการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการจึงเป็นสิ่งจูงใจที่มีความสำคัญ กฎหมายจึงตระหนักถึงความจำเป็นของการให้สินเชื่อในระหว่างการฟื้นฟูกิจการและการให้ บุริมสิทธิแก่ผู้ให้สินเชื่อดังกล่าว

กฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการของแต่ละประเทศอาจมีนโยบายและแนวความคิด เกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหนี้นายใหม่ผู้ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ในระหว่างการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูกิจการแตกต่างกัน ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญ กับการหาแหล่งเงินทุนใหม่แก่ลูกหนี้ โดยให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินใน การฟื้นฟูกิจการ ซึ่งจะมีบุริมสิทธิพิเศษในลำดับเดียวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหาร (administrative expense) หรืออาจเหนือกว่าในบางกรณี ในขณะที่ประเทศอังกฤษจะให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ให้ความ ช่วยเหลือในการฟื้นฟูกิจการไม่จำกัดเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเท่านั้น แต่รวมถึง การให้ความช่วยเหลือโดยทั่วไปทั้งหมดที่จำเป็นต่อการฟื้นฟูกิจการ ทำให้หนี้หรือความรับผิดชอบใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่อยู่ใน ความครอบครองและภายใต้อำนาจจัดการของผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการก่อนเจ้าหนี้นายอื่น รวมทั้ง เจ้าหนี้นี้มีประกันแบบ Floating Charge

การที่ลูกหนี้สามารถขอสินเชื่อใหม่ภายใต้กระบวนการฟื้นฟูกิจการได้ย่อมมีส่วนช่วย ให้การฟื้นฟูกิจการมีโอกาสประสบความสำเร็จสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้เจ้าหนี้ไม่มีประกันในมูลหนี้เดิมที่ มีก่อนการฟื้นฟูกิจการมีโอกาสได้รับชำระหนี้มากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากลูกหนี้ไม่สามารถ ฟื้นฟูกิจการได้สำเร็จแม้ว่าจะได้รับสินเชื่อใหม่แล้วก็ตาม ย่อมทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้มีภาระ หนี้สินและค่าใช้จ่ายในการบริหารเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ไม่มีประกัน เดิมที่อาจได้รับชำระหนี้ลดลงหรืออาจไม่ได้รับชำระหนี้เลยก็เป็นได้ ดังนั้น เจ้าหนี้เดิมในหนี้ที่มี อยู่ก่อนการฟื้นฟูกิจการจึงเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงเมื่อกระบวนการฟื้นฟูกิจการล้มเหลว ศาลจึงต้อง พิจารณาอย่างรอบคอบและระมัดระวังในการให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ใหม่ เมื่อมี การร้องขอให้ศาลเห็นชอบในธุรกรรมการขอสินเชื่อภายหลังจากลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ

¹⁶ Thomas H. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (U.S.A. : Harvard University, 1986), p. 211.

กิจการ เนื่องจากการสร้างหนี้ใหม่ของกองทรัพย์สินจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อสิทธิของเจ้าหนี้ไม่มีประกันเดิม เพราะหากในที่สุดแล้วไม่สามารถฟื้นฟูกิจการได้สำเร็จ เจ้าหนี้รายใหม่ที่มีหลักประกันหรือมีบุริมสิทธิจะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้แทนเจ้าหนี้เดิมที่มีสิทธิเรียกร้องอยู่ก่อนการฟื้นฟูกิจการ

หลักกฎหมายล้มละลายระหว่างประเทศได้ปรากฏแนวความคิดเรื่องการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ในระหว่างฟื้นฟูกิจการเช่นกัน รวมทั้งมีองค์การระหว่างประเทศหลายแห่งให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องการให้ความช่วยเหลือแก่ลูกหนี้ในระหว่างการฟื้นฟูกิจการเช่น The World Bank ได้จัดทำรายงานหลักเกณฑ์และแนวทางสำหรับระบบล้มละลายที่มีประสิทธิภาพและการแบ่งสิทธิของเจ้าหนี้ขึ้น¹⁷ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ 18 เรื่องการบริหารจัดการธุรกิจให้มีความมั่นคงและยั่งยืน กำหนดเกี่ยวกับการช่วยเหลือลูกหนี้ระหว่งการฟื้นฟูกิจการว่ารูปแบบการจัดหาเงินทุนต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการในการทำธุรกิจของลูกหนี้เพื่อให้กิจการสามารถดำเนินต่อไปได้ ทั้งนี้ กฎหมายตระหนักถึงความจำเป็นในการให้บุริมสิทธิ การให้หลักประกันหรือสิทธิยึดเหนี่ยวเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ โดยเห็นว่าควรจัดให้มีรูปแบบที่หลากหลายในการให้บุริมสิทธิแต่ละประเภทและต้องมีการให้ความคุ้มครองที่เหมาะสมแก่เจ้าหนี้เดิมด้วย ซึ่งเจ้าหนี้บุริมสิทธิย่อมได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ไม่มีประกัน แต่ทั้งนี้ไม่มีสิทธิเหนือกว่าสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันเกี่ยวกับหลักประกันที่อยู่ภายใต้สิทธิเรียกร้องนั้น นอกจากนี้ UNCITRAL ได้จัดทำรายงานเรื่อง Working Group 5 (Insolvency Law) ขึ้น โดยกำหนดเรื่องการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ระหว่งการฟื้นฟูกิจการอยู่ในหัวข้อการจัดหาเงินทุนภายหลังการเริ่มกระบวนการฟื้นฟูกิจการ¹⁸ โดยมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะบางประการว่า กฎหมายล้มละลายควรพิจารณาถึงความจำเป็นในการกั๊ยเงินภายหลังเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ หากการขอสินเชื่อเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจของลูกหนี้ต่อไป กฎหมายต้องอนุญาตให้ Insolvency Representative สามารถขอสินเชื่อโดยให้บุริมสิทธิแก่เจ้าหนี้ที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินระหว่งการฟื้นฟูกิจการได้รับชำระหนี้คืนเหนือกว่าเจ้าหนี้ไม่มีประกัน ในฐานะเจ้าหนี้บุริมสิทธิเพื่อการบริหาร (administrative expense

¹⁷ The World Bank, Principles and guidelines for effective insolvency and creditor rights systems (n.p. 2001), p. 48. อ้างใน นิรุช อินทวงษา, "บุริมสิทธิในหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 27.

¹⁸ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), Working Group (Insolvency Law) (n.p. 2001), pp.55-58. อ้างใน นิรุช อินทวงษา, "บุริมสิทธิในหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ," หน้า 29.

priority) หรือได้รับชำระหนี้ในฐานะหนี้บุริมสิทธิสูงสุดเพื่อการบริหาร (Super-priority) หรืออาจจัดให้มีหลักประกันเหนือหนี้นั้นได้ โดยในการให้หลักประกันนั้นให้เจ้าหนี้รายใหม่มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่ไม่มีสิทธิเหนือกว่าเจ้าหนี้มีประกันเดิมในทรัพย์สินเดียวกัน เว้นแต่เจ้าหนี้มีประกันเดิมนิยมนอกจากนี้ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ได้จัดทำรายงานเรื่อง Law and Policy Reform at the Asian Development Bank¹⁹ โดยเห็นว่ากฎหมายควรมีบทบังคับและรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการทางการค้า ควรจัดให้มีบุริมสิทธิเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจในการหาแหล่งเงินทุนที่จำเป็นสำหรับการดำเนินธุรกิจต่อเนื่องจากมีระบบกฎหมายล้มละลายอยู่น้อยมากที่มีบทบัญญัติทั้งที่เป็นการลงโทษและคุ้มครองการชำระหนี้ก็ยังมีภายหลังจากการเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการลูกหนี้แบบเป็นทางการ (formal process) หรือกระบวนการในชั้นศาล จึงทำให้ลูกหนี้ที่เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการประสบปัญหาในกรณีที่มีความจำเป็นด้านเงินทุนอย่างเร่งด่วน และยังมีประเด็นถกเถียงกันว่ากฎหมายล้มละลายควรจัดให้มีรูปแบบของบุริมสิทธิที่มีหลักประกัน (secured priority) แก่ผู้ให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูกิจการหรือไม่ เพราะบุริมสิทธิดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันเดิมอย่างมาก ทั้งนี้ ได้ขอยุติว่ากฎหมายต้องกำหนดให้การให้หลักประกันดังกล่าวต้องกระทบสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันเดิมน้อยที่สุด โดยทำได้เฉพาะในกรณีที่เจ้าหนี้มีประกันเดิมให้ความยินยอมและศาลพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว²⁰

2.4 บุริมสิทธิในหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ

เป็นเรื่องที่ปฏิเสธได้ยากว่ากิจการที่ประสบปัญหาทางการเงินหากไม่ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินโดยเร็วย่อมมีโอกาสสูงที่จะต้องล้มละลายไป แต่ในมุมมองของเจ้าหนี้ การขอสินเชื่อในขณะที่ลูกหนี้ขาดสภาพคล่องทางการเงินหรือมีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้นย่อมบั่นทอนความเชื่อมั่นของเจ้าหนี้ในการให้สินเชื่อ เนื่องจากมีความเป็นไปได้สูงที่จะไม่ได้รับชำระหนี้คืนหากฟื้นฟูกิจการไม่สำเร็จ ดังนั้น กฎหมายฟื้นฟูกิจการจึงเห็นว่าปัญหาในการหาเงินทุนเพิ่มจะได้รับแก้ไขโดยการให้บุริมสิทธิแก่เม็ดเงินใหม่และการกำหนดข้อยกเว้นกฎหมายทั่วไปในเรื่องการเพิ่มทุน

¹⁹ Asian Development Bank (ADB), *Law and Policy Reform at the Asian Development Bank* (n.p. 2000), p.62. อังโน นีรุษ อันทวงษา, "บุริมสิทธิในหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 23.

²⁰ นีรุษ อันทวงษา, *บุริมสิทธิในหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 23-32.

ลดทุน ซึ่งกฎหมายในหลายประเทศมีนโยบายที่ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้รายใหม่มากน้อยต่างกันไป บางประเทศอาจให้เจ้าหนี้รายใหม่มีสิทธิที่ดีกว่าเจ้าหนี้มีประกันเดิม ในขณะที่บางประเทศอาจให้สิทธิแก่เจ้าหนี้รายใหม่เพียงลำดับต่อจากเจ้าหนี้มีประกัน²¹ เนื่องจากการก่อกำเนิดเพื่อการฟื้นฟูกิจการเป็นผลให้มูลค่าของกองทรัพย์สินที่มีอยู่เดิมเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น เจ้าหนี้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่การฟื้นฟูกิจการจึงสมควรมีบุริมสิทธิในการได้รับชำระหนี้คืนก่อนเจ้าหนี้เดิมที่มีอยู่ก่อนการฟื้นฟูกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีสิทธิดีกว่าเจ้าหนี้ไม่มีประกัน บทบัญญัติของกฎหมายจึงควรใช้อำนาจต่อการให้สินเชื่อแก่กิจการโดยการกำหนดรูปแบบการให้หลักประกันหรือการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ให้สินเชื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการให้สินเชื่อแก่ลูกหนี้ในระหว่างการฟื้นฟูกิจการ

ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ลูกหนี้เพื่อนำมาใช้ดำเนินการตามทางการค้าปกติ เป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิในด้านการบริหาร (administrative expense priority)²² โดยมีสิทธิได้รับชำระหนี้ลำดับที่หนึ่ง (first priority claim) ตามมาตรา 364 (a) เหนือกว่าสิทธิของเจ้าหนี้ไม่มีประกัน แต่ไม่มีสิทธิเหนือกว่าสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันเกี่ยวกับหลักประกันที่อยู่ภายใต้สิทธิเรียกร้องนั้น แต่อย่างไรก็ตาม หากเป็นการให้สินเชื่อเพื่อนำไปใช้นอกเหนือทางการค้าปกติของลูกหนี้ เจ้าหนี้ดังกล่าวก็สามารถมีสถานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิในด้านการบริหารได้ หากการขอสินเชื่อจากผู้ดำเนินการฟื้นฟูกิจการได้ขออนุญาตจากศาลและศาลพิจารณาเห็นชอบแล้ว ตามมาตรา 364 (b)

ตามกฎหมายฟื้นฟูกิจการโดยทั่วไป อาจแบ่งรูปแบบการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหนี้ที่ให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูกิจการได้ 2 กรณี คือ

(1) การให้บุริมสิทธิแก่เจ้าหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ

การให้บุริมสิทธิแก่เจ้าหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการเป็นการสร้างสิทธิให้ได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ไม่มีประกันที่มีอยู่เดิมก่อนการฟื้นฟูกิจการ โดยไม่กระทบถึงสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันที่กฎหมายต้องให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ ทั้งนี้ การให้บุริมสิทธิดังกล่าวไม่ได้ขัดกับหลักกฎหมายล้มละลายในเรื่องการปฏิบัติต่อสิทธิของเจ้าหนี้ที่อยู่ในลำดับชั้นเดียวกันโดยเท่าเทียมกัน (pari passu)

²¹ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ, กฎหมายฟื้นฟูกิจการ, พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 22 .

²² Richard I. Aaron, Bankruptcy Law Fundamentals (U.S.A. : Clark Boardman Callaghan, 1992), p. 1-24 cited in 11 U.S.C. section 364 (a), section 503 (b)(1)(A) and section 507(1).

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหากที่มาแห่งสิทธิ วัตถุประสงค์และลักษณะในการก่อหนี้มีความแตกต่างกัน กฎหมายจึงต้องปฏิบัติต่อสิทธิเหล่านั้นต่างกันด้วยซึ่งในการขอสินเชื่อรายใหม่เพื่อฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการเพิ่มโอกาสให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายที่จะได้รับชำระหนี้มากขึ้นกว่าการเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย แต่ในขณะเดียวกันเจ้าหนี้รายใหม่ย่อมมีความเสี่ยงสูงที่จะไม่ได้รับชำระหนี้หากการฟื้นฟูกิจการล้มเหลว ดังนั้น การก่อหนี้ในระหว่างฟื้นฟูกิจการจึงมีสถานะและเงื่อนไขที่แตกต่างจากการก่อหนี้โดยทั่วไปก่อนเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ กฎหมายจึงให้สิทธิในการรับชำระหนี้แก่เจ้าหนี้รายใหม่เหนือกว่าเจ้าหนี้เดิมเพื่อจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการช่วยเหลือฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ดังนั้น การให้บุริมสิทธิในกรณีดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นการกระทำที่เสื่อมเสียสิทธิแก่เจ้าหนี้เดิม เพราะเจ้าหนี้รายใหม่ผู้ให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูกิจการไม่ได้เข้ามารับชำระหนี้โดยอ้างว่ามีสิทธิในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ดีกว่าเจ้าหนี้เดิม แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้บุคคลอื่น ๆ สามารถคาดหมายถึงสิทธิและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่ตนได้ กฎหมายจึงต้องบัญญัติอย่างชัดเจนถึงการปฏิบัติต่อสิทธิเรียกร้องใดเหนือกว่าสิทธิเรียกร้องอื่น

(2) การให้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการ

ส่งผลให้เจ้าหนี้ผู้ให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูกิจการมีสถานะเป็นเจ้าหนี้มีประกัน มีสิทธิเช่นเดียวกับเจ้าหนี้มีประกันอื่น ๆ โดยทั่วไป นอกจากนี้ กฎหมายฟื้นฟูกิจการได้กำหนดหลักเกณฑ์พิเศษในการให้หลักประกันในกรณีเช่นนี้ไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือ ศาลมีอำนาจปลดเปลื้องภาระผูกพันที่มีต่อทรัพย์สิน หรือเปลี่ยนแปลงการชำระหนี้ของเจ้าหนี้มีประกันได้ โดยรูปแบบการให้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน เช่น กำหนดให้หนี้รายใหม่เป็นหนี้มีประกันเหนือทรัพย์สินที่ปลอดจากภาระผูกพันอื่นที่มีก่อนการฟื้นฟูกิจการ หรือให้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ในลำดับเดียวกับ (equal lien) หรืออาจมีสิทธิที่ดีกว่า (senior lien) เจ้าหนี้มีประกันเดิมก่อนการฟื้นฟูกิจการได้

การให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของเจ้าหนี้ที่ให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูกิจการด้วยการให้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันนั้นสามารถกระทำได้ หากการให้สิทธิพิเศษในรูปแบบอื่น ๆ ไม่สร้างแรงจูงใจในการให้สินเชื่อเพื่อการฟื้นฟูกิจการ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการให้สิทธิเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันเดิมเป็นอย่างมาก จึงควรกำหนดสิทธิดังกล่าวด้วยความระมัดระวังและใช้ในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันเดิมให้น้อยที่สุด ดังนั้น หากยังไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนหรือสินเชื่อไม่มีหลักประกันเพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟูกิจการได้ แม้จะมีการเสนอให้บุริมสิทธิแก่ผู้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินตามข้อ (1) แล้วก็ตาม ศาลอาจกำหนดให้ผู้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินมีฐานะเป็นเจ้าหนี้มีประกันเหนือ

ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ไม่มีภาระผูกพันใด ๆ แต่หากยังไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนได้อีก ศาลอาจกำหนดให้เป็นเจ้าหนี้มีประกันเหนือทรัพย์สินที่มีภาระผูกพันอยู่ก่อนแล้ว โดยกำหนดให้เจ้าหนี้รายใหม่ได้รับชำระหนี้เหนือทรัพย์สินดังกล่าวในลำดับรอง (junior lien) จากเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิในหลักประกันเดิม²³ ทั้งนี้ ต้องประกาศแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบเพื่อให้มีโอกาสคัดค้านและรับฟังการพิจารณาคดีโดยศาลด้วย หากยังไม่สามารถขอสินเชื่อได้ ศาลอาจกำหนดให้ผู้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินมีฐานะเป็นเจ้าหนี้มีประกันเหนือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้อื่นแล้ว โดยให้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินประกันนั้นในลำดับที่เหนือกว่าหรือเทียบเท่าเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิในหลักประกันเดิม²⁴ หรือเรียกว่าเป็น " Super – priority " โดยการให้หลักประกันในลักษณะดังกล่าวต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจขอสินเชื่อโดยสร้างภาระให้แก่กองทรัพย์สินของลูกหนี้น้อยกว่านี้ได้แล้ว อีกทั้งต้องประกาศแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบและพิจารณาคดีโดยศาลและต้องให้ความคุ้มครองอย่างเพียงพอต่อสิทธิของผู้ทรงสิทธิในหลักประกันเดิมด้วย

โดยปกติแล้วสิทธิเรียกร้องที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกันจะต้องได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน หากที่มาแห่งสิทธิต่างกันกฎหมายย่อมต้องปฏิบัติต่อสิทธิเรียกร้องนั้นแตกต่างกันด้วย ซึ่งวัตถุประสงค์ในการก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดเหนือกว่าสิทธิเรียกร้องอื่นจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง อาจกล่าวได้ว่าเจ้าหนี้บุริมสิทธิมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินธุรกิจของลูกหนี้ ในระหว่างการฟื้นฟูกิจการเพื่อรักษากิจการของลูกหนี้ต่อไป หลักบุริมสิทธินี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้กิจการของลูกหนี้อยู่รอด

2.5 วัตถุประสงค์ของการขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ

บทบัญญัติของกฎหมายเรื่องการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายและการขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ เป็นระบบการบังคับชำระหนี้ที่แตกต่างไปจากระบบการบังคับชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากในสถานะที่ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทรัพย์สินของลูกหนี้อย่อมไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทุกรายได้โดยสิ้นเชิง ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ลูกหนี้จำเริญชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้บางรายโดยไม่เสมอภาคกันหรือลูกหนี้อาจกระทำการทุจริตสร้างความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เพียงบางส่วนหรืออาจไม่ได้รับชำระหนี้เลย เมื่อเป็น

²³ 11 U.S.C. section 364 (c)(2),(3).

²⁴ 11 U.S.C. section 364 (d).

เช่นนี้หากปล่อยให้เจ้าหนี้แต่ละรายต่างใช้สิทธิทางศาลฟ้องร้องบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ผู้มีหนี้สิน ล้นพ้นตัวเป็นคดีแพ่งสามัญตามวิธีการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นระบบโคโรมาก่อนได้ก่อนแล้ว ย่อมทำให้เจ้าหนี้แต่ละรายต่างรีบฟ้องคดีเพื่อให้ตนมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกันและทำให้เจ้าหนี้ต่างได้รับความเสียหายมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องระงับสิทธิในการฟ้องร้องและการบังคับตามสิทธิ รวมถึงการระงับการดำเนินการใด ๆ ทางกฎหมาย (Judicial Remedies) ของเจ้าหนี้แต่ละราย โดยกำหนดให้การใช้สิทธิของบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นสาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว²⁵

ดังนั้น รัฐจึงสร้างระบบการบังคับชำระหนี้โดยวิธีการของกฎหมายล้มละลายขึ้น เพื่อเป็นการจำกัดสิทธิการฟ้องคดีของเจ้าหนี้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกำหนดให้เจ้าหนี้ที่ประสงค์จะได้รับชำระหนี้ต้องแสดงตนโดยการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายเพื่อพิสูจน์หนี้หรือสิทธิเรียกร้องของตน เพื่อให้กฎหมายล้มละลายยืนยันและรับรองความเป็นเจ้าหนี้ที่แท้จริง รวมทั้งรับรองสิทธิในการได้รับชำระหนี้ที่มีอยู่ตามกฎหมาย โดยมีผลให้เจ้าหนี้ทุกรายที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย ต่างได้รับชำระหนี้อย่างเป็นธรรมตามสัดส่วนแห่งหนี้ของตน ซึ่งเป็นแนวทางที่สะดวกรวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการดำเนินคดีแพ่งสามัญ นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ที่สุจริตสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้โดยหลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวง

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อการดำเนินคดีล้มละลายอาจมิใช่แนวทางที่ดีที่สุดในการจัดการแก้ไขปัญหาของลูกหนี้ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวในบางลักษณะ จึงเกิดทางเลือกใหม่อีกทางหนึ่งนอกเสียจากการดำเนินคดีล้มละลาย นั่นคือ กระบวนการฟื้นฟูกิจการ สำหรับประเทศไทยลูกหนี้ที่เป็นบริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด หรือนิติบุคคลอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง²⁶ ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวโดยเป็นหนี้เจ้าหนี้คนเดียวหรือหลายคนรวมกันเป็นจำนวนแน่นอนไม่น้อยกว่าสิบล้านบาท แต่กิจการยังมีเหตุอันสมควรและมีช่องทางในการฟื้นฟูกิจการ²⁷ กฎหมายเปิดโอกาสให้สามารถเข้า

²⁵ Roy M. Goode, *Principles of Corporate Insolvency Law*, p. 6.

²⁶ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/1 แต่ปัจจุบัน ยังไม่มีกฎกระทรวงขยายกรอบของลูกหนี้

²⁷ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/3 .

สู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการได้เพื่อระงับวงจรของการล้มละลายมิให้ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ ซึ่งจะสร้างความเสียหายแก่หลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นลูกหนี้ เจ้าหนี้ พนักงานลูกจ้าง สังคมและเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอฟื้นฟูกิจการไว้พิจารณาแล้วกฎหมายจึงจำเป็นต้องบัญญัติมาตรการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อเป็นเกราะป้องกันมิให้มีการเร่งรัดบีบบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อช่วยให้ลูกหนี้มีทรัพย์สินหรือช่องทางที่จะฟื้นฟูกิจการให้เป็นผลสำเร็จต่อไปได้ตามวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูกิจการที่มุ่งหวังช่วยเหลือให้ลูกหนี้ที่ประสบปัญหาทางการเงินและมีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่ต้องเลิกกิจการหรือล้มละลาย

มาตรา 90/12 ซึ่งเป็นมาตรการพักการบังคับชำระหนี้ (Automatic Stay) จึงเป็นเกราะคุ้มกันชั่วคราวให้แก่กิจการของลูกหนี้ โดยห้ามเจ้าหนี้แต่ละรายใช้สิทธิตามกฎหมาย เช่น ห้ามมิให้ฟ้องหรือร้องขอให้ศาลพิพากษาหรือสั่งให้เลิกนิติบุคคลที่เป็นลูกหนี้ ห้ามมิให้ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ ห้ามมิให้ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลาย ห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ ห้ามมิให้เจ้าหนี้มีประกันบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินประกัน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล เป็นต้น เป็นผลให้เจ้าหนี้ทุกคนต้องเข้าร่วมในการฟื้นฟูกิจการ กระบวนการฟื้นฟูกิจการจึงมีลักษณะเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของทุกคนในคราวเดียว (Collective measure) ซึ่งเป็นแนวทางของกฎหมายล้มละลายนั่นเอง ทำให้กองทรัพย์สินของกิจการอยู่ในสภาพที่ดีขึ้นและจะเพิ่มโอกาสในการปรับโครงสร้างหนี้เพื่อฟื้นฟูกิจการอีกด้วย²⁸ เมื่อเจ้าหนี้ไม่สามารถใช้สิทธิของตนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการเพื่อแสดงสิทธิของตน การขอรับชำระหนี้ไม่ว่าจะเป็นการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายหรือการขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการต่างเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญภายใต้กฎหมายล้มละลาย เพื่อรวบรวมให้เจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการหนี้สินของลูกหนี้ และกำหนดจำนวนเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ โดยมีหลักการและแนวความคิดใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เป็นขั้นตอนที่กฎหมายสร้างสภาพบังคับให้เจ้าหนี้ต้องแสดงตนและแสดงให้เห็นว่ากิจการของลูกหนี้มีหนี้สินอยู่เพียงใด เพื่อจัดการหนี้สินของลูกหนี้ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแทนการดำเนินคดีแพ่งสามัญ การขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายจึงเป็นกระบวนการพิสูจน์หนี้หรือสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่ตามกฎหมายเพื่อให้กฎหมายรับรองและยืนยันถึงความเป็นเจ้าหนี้ที่แท้จริง ทำให้เจ้าหนี้ที่ผ่านกระบวนการขอรับชำระหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ที่ตนมีอยู่ตามกฎหมายโดยการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดี

²⁸ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ, กฎหมายฟื้นฟูกิจการ . พิมพ์ครั้งที่ 3. หน้า 20-21 .

ล้มละลายตามสัดส่วนแห่งหนี้ (Pari Passu) การได้ข้อมูลที่ชัดเจนและโปร่งใสถึงจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้มีต่อบุคคลอื่นจึงเป็นเกณฑ์สำคัญในการจัดสรรชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ภายหลังจากขายทรัพย์สินของลูกหนี้แล้วและยังเป็นฐานในการคำนวณลงคะแนนเพื่อลงมติว่าจะเห็นชอบกับค่าเสนอขอประนอมหนี้ของลูกหนี้หรือไม่ด้วย

สำหรับกระบวนการฟื้นฟูกิจการนั้น ในช่วงเวลาที่ลูกหนี้เข้ารับการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้อยู่ในสถานะหนี้สินล้มพันตัว มีความรับผิดชอบเกินกว่าจำนวนทรัพย์สินที่มีอยู่ เรียกว่าเป็นปัญหา Common Pool ทรัพย์สินย่อมไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายอยู่แล้ว หากมีการจัดสรรชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวย่อมไม่เกิดผลดีกับทุกฝ่าย เพราะเจ้าหนี้ก็ไม่ได้รับชำระหนี้อย่างครบถ้วน ในขณะที่ลูกหนี้ก็จะไม่เหลือทรัพย์สินเพื่อดำเนินธุรกิจ กระบวนการฟื้นฟูกิจการจึงเกิดขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวภายใต้วัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การให้โอกาสแก่ลูกหนี้ในการดำเนินธุรกิจต่อไป²⁹ แม้ในการฟื้นฟูกิจการจะมีได้มุงรวบรวมและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อจัดสรรชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายเหมือนเช่นในคดีล้มละลาย แต่ก็มีผลจำเป็นที่จะต้องทราบถึงข้อมูลหนี้สินทั้งหมดของลูกหนี้เช่นเดียวกันเพื่อให้การบริหารกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะในการปรับโครงสร้างของกิจการย่อมมีผลรวมไปถึงการปรับโครงสร้างหนี้ด้วย ซึ่งการปรับโครงสร้างหนี้จะกระทำไม่ได้จนกว่าจะได้ภาพอันชัดเจนของหนี้ทั้งหมดของลูกหนี้เสียก่อน นอกจากนี้ จำนวนหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละรายยังเป็นเกณฑ์กำหนดสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะลงคะแนนในการพิจารณาแผนฟื้นฟูกิจการด้วย³⁰ ดังนั้น การขอรับชำระหนี้จึงเป็นขั้นตอนสำคัญเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

กระบวนการฟื้นฟูกิจการกำหนดให้เจ้าหนี้ทุกรายที่ประสงค์จะได้รับชำระหนี้ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ ไม่ว่าจะเจ้าหนี้มีประกันหรือเจ้าหนี้ไม่มีประกัน ไม่ว่าจะหนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระแล้วหรือไม่ เพราะหากรอให้หนี้แต่ละรายถึงกำหนดเสียก่อนเจ้าหนี้จึงจะมีสิทธิขอรับชำระหนี้ได้นั้นย่อมจะทำให้กระบวนการชำระหนี้สินของลูกหนี้ไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ แม้จะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือเจ้าหนี้ที่ได้ฟ้องคดีไว้แล้วแต่ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาก็จำเป็นต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ทั้งสิ้น เนื่องจากกฎหมายล้มละลายทั้งในส่วน

²⁹ Thomas H. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*, p. 209.

³⁰ วิศิษฐ์ วิศิษฎ์สรอรรถ, *กฎหมายฟื้นฟูกิจการ*, พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 62.

ของกระบวนการล้มละลายและกระบวนการฟื้นฟูกิจการต่างไม่ยอมรับสิทธิในการได้รับชำระหนี้ที่มีอยู่ตามกฎหมายอื่น ดังนั้น วิธีการเดียวที่จะพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าหนี้ที่แท้จริง คือ เจ้าหนี้ต้องขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการโดยจะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 หมวด 3/1 เรื่องกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ ตามมาตรา 90/26 ซึ่งกำหนดเป็นบทบังคับในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายมาตรา 91 โดยไม่อาจนำวิธีจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในหมวด 4 เรื่อง วิธีจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย มาใช้บังคับกับกระบวนการฟื้นฟูกิจการได้เพราะขัดต่อมาตรา 90/26 แต่ทั้งนี้ หากกระบวนการพิจารณาส่วนใดมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะในหมวด 3/1 จึงสามารถนำบทบัญญัติในหมวดอื่นมาใช้บังคับโดยอนุโลม³¹ นอกจากนี้ การยื่นขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการต้องกระทำอย่างรวดเร็วภายในเวลาที่จำกัด เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยเร็ว

อาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์ของการกำหนดให้มีการยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการเป็นไปเพื่อ³²

- (1) ทราบประเภทหนี้ ลักษณะหนี้ จำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ทั้งหลายที่จะใช้ในการลงคะแนนเสียงเพื่อพิจารณาแผนฟื้นฟูกิจการ
- (2) ทราบประเภทหนี้ ลักษณะหนี้ จำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ทั้งหลายที่จะได้รับจัดสรรชำระหนี้และได้รับการปรับโครงสร้างหนี้ตามแผนฟื้นฟูกิจการ
- (3) ทราบสิทธิของเจ้าหนี้ ในการเป็นเจ้าหนี้มีประกัน เจ้าหนี้ไม่มีประกัน หรือเจ้าหนี้ด้อยสิทธิ
- (4) ทราบประเภทของเจ้าหนี้ และลักษณะหนี้เพื่อนำมาใช้ในการจัดกลุ่มเจ้าหนี้ตามแผนฟื้นฟูกิจการ

³¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/2 .

³² พิชิตพล เอี่ยมมงคลชัย และ ฤทธิชัย งดงาม, "การคัดค้านคำขอรับชำระหนี้ของมีอาชีพ (ตอนที่ 1," การเงินการธนาคาร 19,222 (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2543) : 138.

2.6 ผลของการไม่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ

ในการปรับโครงสร้างของกิจการที่มีปัญหานี้สินล้นพ้นตัวภายใต้กระบวนการฟื้นฟูกิจการนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทราบถึงรายละเอียดแห่งหนึ่งทั้งหมดของลูกหนี้เพื่อประโยชน์ในการหาแนวทางช่วยเหลือให้ลูกหนี้ได้ฟื้นตัว เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งนอกจากการเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ซึ่งแผนฟื้นฟูกิจการถือเป็นหัวใจสำคัญต่อกระบวนการฟื้นฟูกิจการ โดยจะเป็นเสมือนการชี้ให้เห็นถึงสภาพอันแท้จริงของกิจการในรูปสินทรัพย์ หนี้สิน และทุน รวมทั้งการคาดหมายถึงผลการประกอบการของกิจการซึ่งจะทำให้เห็นถึงความเป็นจริงของกิจการ โดยในแผนฟื้นฟูกิจการจะนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ได้อย่างสูงสุด³³ มาตรา 90/42 (2) จึงกำหนดให้แผนฟื้นฟูกิจการต้องระบุรายละเอียดแห่งสินทรัพย์ หนี้สิน และภาระผูกพันต่าง ๆ ของลูกหนี้ในขณะที่ศาลสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ นอกจากนี้ เจ้าหนี้ซึ่งอาจขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการจำเป็นต้องยื่นขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 90/26³⁴ คือ ภายใน 1 เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งตั้งผู้ทำแผน หรือตามมาตรา 90/27³⁵ บรรดาสมา แล้วแต่กรณี หากเจ้าหนี้ซึ่งอาจ

³³ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ , กฎหมายฟื้นฟูกิจการ , พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 82 .

³⁴ มาตรา 90/26 บัญญัติว่า

เจ้าหนี้จะขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการได้ก็แต่โดยปฏิบัติตามวิธีการที่กล่าวไว้ในส่วนนี้ แม้จะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นเจ้าหนี้ที่ได้ฟ้องคดีแพ่งไว้แล้วแต่คดียังอยู่ระหว่างพิจารณาก็ตาม ทั้งนี้ ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้พร้อมสำเนาต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งตั้งผู้ทำแผนและให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ส่งสำเนาคำขอรับชำระหนี้ให้ผู้ทำแผนโดยไม่ชักช้า

บุคคลใดได้รับความเสียหายเพราะการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใดถูกเพิกถอนตามมาตรา 90/41 หรือเพราะผู้บริหารแผนไม่ยอมรับทรัพย์สินหรือสิทธิตามสัญญาตามมาตรา 90/41 ทวิ มีสิทธิขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการสำหรับหนี้เดิมหรือค่าเสียหายได้ แล้วแต่กรณี ภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง แต่ให้นับจากวันที่อาจใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการได้ ถ้ามีข้อโต้แย้งเป็นคดีให้นับจากวันคดีถึงที่สุด

³⁵ มาตรา 90/27 บัญญัติว่า

เจ้าหนี้อาจขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการได้ ถ้ามูลแห่งหนี้ได้เกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ แม้ว่าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระหรือมีเงื่อนไขก็ตาม เว้นแต่หนี้ที่เกิดขึ้นโดยฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีหรือหนี้ที่จะฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้

ผู้ซึ่งมีสิทธิขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 101 อาจยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการสำหรับจำนวนที่ตนอาจใช้สิทธิไต่เบียดในเวลาภายหลังได้ เว้นแต่เจ้าหนี้ได้ใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ไว้เต็มจำนวนแล้ว

หนี้ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือผู้บริหารชั่วคราวก่อตั้งขึ้น หนี้ที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 90/12 (8) หรือ (11) และหนี้ภาษีอากรหรือหนี้อื่นอันมีลักษณะเดียวกัน ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผน เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนโดยไม่ต้องขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ แต่เจ้าหนี้ดังกล่าวจะต้องมีหนังสือขอให้ผู้ทำแผนออกหนังสือรับรองสิทธิ

ขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการไม่ยื่นขอรับชำระหนี้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดจะทำให้เจ้าหนี้ผู้นั้นหมดสิทธิได้รับชำระหนี้ ไม่ว่าจะการฟื้นฟูกิจการจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ ตามมาตรา 90/61 เว้นเสียแต่

(1) แผนฟื้นฟูกิจการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น หรือ

(2) ศาลมีคำสั่งยกเลิกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ

กล่าวได้ว่าการยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการก่อให้เกิดสิทธิสำคัญ 2 ประการแก่เจ้าหนี้ ได้แก่

(1) สิทธิในการได้รับชำระหนี้

(2) สิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเพื่อพิจารณาแผนฟื้นฟูกิจการ

ดังนั้น หากเจ้าหนี้ที่กฎหมายบังคับให้ต้องยื่นขอรับชำระหนี้ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดย่อมทำให้เสียสิทธิสำคัญดังกล่าวไป แต่อย่างไรก็ตาม มีเจ้าหนี้บางประเภทที่กฎหมายให้สิทธิไม่ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ ดังจะได้อธิบายในบทต่อ ๆ ไป

2.7 บทบาทของผู้ทำแผนกับการขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ

นอกจากผู้ทำแผนจะมีหน้าที่หลักในการจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการและบริหารจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ผู้ทำแผนยังมีหน้าที่ในการตรวจคำขอรับชำระหนี้ทุกราย เพื่อพิจารณาว่าลูกหนี้เป็นหนี้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายจริงหรือไม่ เป็นจำนวนหนี้เท่าใด และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลต่าง ๆ เช่น การคำนวณดอกเบี้ย เบี้ยปรับ ค่าปรับ หลักประกัน เป็นต้น โดยผู้ทำแผนอาจขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายใน 14 วัน นับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้แล้วเท่านั้น³⁶ หากผู้ทำแผนเห็นว่าคำขอรับชำระหนี้รายใดไม่ถูกต้องและทำให้ลูกหนี้เสียประโยชน์ ผู้ทำแผนต้องโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ดังกล่าวภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ ต้องระบุสาเหตุแห่งการโต้แย้งคำขอรับ

ของตนก่อนวันประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาแผน ถ้าผู้ทำแผนจะปฏิเสธสิทธิของเจ้าหนี้จะต้องปฏิเสธเป็นหนังสือไปยังเจ้าหนี้ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือจากเจ้าหนี้ มิฉะนั้น ให้ถือว่ายอมรับสิทธิของเจ้าหนี้ตามที่ขอมา ถ้าเจ้าหนี้มิได้มีหนังสือขอให้ผู้ทำแผนออกหนังสือรับรองสิทธิของตนหรือผู้ทำแผนมีหนังสือปฏิเสธสิทธิของเจ้าหนี้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้น เจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในสิบสี่วันนับแต่วันประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาแผนหรือวันที่เจ้าหนี้ได้รับคำปฏิเสธนั้น แล้วแต่กรณี

³⁶ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/29.

ชำระหนี้กันด้วย เช่น ไม่ได้เป็นหนี้ต่อกัน หรือเป็นหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น สำหรับ เจ้าหนี้อื่น ๆ หรือลูกหนี้ก็สามารถขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ได้เช่นกัน สาเหตุที่กฎหมาย เปิดโอกาสให้สามารถโต้แย้งคัดค้านคำขอรับชำระหนี้ที่เจ้าหนี้ต่าง ๆ ได้ยื่นไว้ เนื่องจากบุคคลดังกล่าว เป็นผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันในคำขอรับชำระหนี้ทุกคำขอ จำนวนเจ้าหนี้และจำนวนหนี้เล็กน้อยเพียง โดยย่อมมีผลกระทบต่อกองทรัพย์สินของลูกหนี้และส่วนแบ่งในการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละ ราย ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบหนี้สินให้ถูกต้องและชัดเจนเพื่อให้เกิดความโปร่งใส โดยคำนึงถึง ประโยชน์และส่วนได้เสียของลูกหนี้ เจ้าหนี้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ ซึ่งภายหลังจากที่มีการโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องสอบสวนข้อเท็จจริงจนได้รับความแน่ ชัดและปราศจากข้อสงสัยว่ามีหนี้สินกันจริงเพื่อมีคำสั่งต่อไป โดยในขั้นนี้ผู้ทำแผนจะต้องไปให้ถ้อย คำหรือส่งตัวแทนไปให้ถ้อยคำและอยู่ร่วมการสอบสวนทุกคำขอที่มีการโต้แย้ง ต่างจากการตรวจ คำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายซึ่งกฎหมายกำหนดว่าภายหลังจากพ้นกำหนดเวลา 2 เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้และ เจ้าหนี้ทั้งหลายที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายแล้วมาพร้อมกันเพื่อตรวจคำขอรับชำระหนี้ โดยต้องระบุนั้น เวลา สถานที่นัดตรวจคำขอรับชำระหนี้ ให้เจ้าหนี้และลูกหนี้ทราบล่วงหน้าไม่น้อย กว่า 7 วัน³⁷

เนื่องจากในกระบวนการฟื้นฟูกิจการมักมีหนี้เป็นจำนวนมาก จึงมีปัญหาเรื่องการโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้อยู่เสมอ โดยปกติแล้วคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการของเจ้าหนี้รายใด หากเจ้าหนี้รายอื่น ลูกหนี้ หรือผู้ทำแผนไม่ได้โต้แย้ง เจ้าหนี้รายนั้นจะมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้ เต็มจำนวนหนี้ที่ระบุไว้ในคำขอรับชำระหนี้³⁸ และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจสั่งอนุญาตให้ รับชำระหนี้ได้ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรสั่งเป็นอย่างอื่น³⁹ แต่ถ้าคำขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้รายใดมี ผู้โต้แย้ง ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำการสอบสวนโดยด่วน แล้วมีคำสั่งว่าจะให้เจ้าหนี้รายนั้น ออกเสียงในจำนวนหนี้ได้หรือไม่ เท่าใด โดยคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นที่สุด และมีผล เฉพาะให้เจ้าหนี้มีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมเจ้าหนี้หรือไม่เท่านั้น แต่ไม่มีผลให้มติเลือกผู้ทำแผนที่

³⁷ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 104.

³⁸ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/30.

³⁹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/32 โดยมีแนวทางปฏิบัติตามคำสั่งสำนัก พิ้นฟูกิจการของลูกหนี้ที่ 14/2542.

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รายงานต่อศาลเปลี่ยนแปลงไป หรือกระทบถึงสิทธิในการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้⁴⁰ ในกรณีที่มีการโต้แย้งหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นว่ากรณีที่มีเหตุสมควรที่จะต้องสอบสวน ก็ต้องดำเนินการสอบสวนผู้โต้แย้งและเจ้าหนี้ผู้ถูกโต้แย้ง โดยจะกำหนดวันนัดสอบสวนและแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องมาร่วมในการสอบสวน ซึ่งในเรื่องนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดเวลาดำเนินการไว้ แต่มีแนวทางปฏิบัติตามคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 503/2538 กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รีบดำเนินการสอบสวนภายใน 7 วัน นับแต่วันครบกำหนดยื่นคำขอรับชำระหนี้ และให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนดวันตรวจคำขอรับชำระหนี้แจ้งแก่เจ้าหนี้เพื่อทราบในชั้นการยื่นคำขอรับชำระหนี้เลย⁴¹

คำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการของเจ้าหนี้รายใดหากมีผู้โต้แย้ง ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สอบสวนแล้วอาจมีคำสั่งให้ยกคำขอรับชำระหนี้ หรืออนุญาตให้ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนหรืออนุญาตให้ได้รับชำระหนี้บางส่วน อย่างใดอย่างหนึ่ง⁴² หากผู้มีส่วนได้เสียต้องการคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดังกล่าว สามารถยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลภายในสิบสี่วัน นับแต่วันที่ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์⁴³ อย่างไรก็ตาม คำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่อนุญาตให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ไม่ว่าเต็มจำนวนหรือบางส่วน เป็นเพียงการสั่งให้เห็นถึงสิทธิของเจ้าหนี้เท่านั้น จะไม่มีผลผูกมัดว่าเจ้าหนี้ต้องได้รับชำระหนี้จำนวนเท่านั้นจริงๆ เนื่องจากในแผนฟื้นฟูกิจการอาจกำหนดให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ต่างไปจากคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้ เพราะอาจมีการลดจำนวนหนี้ได้ตามมาตรา 90/42 ผลของคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต่อคำขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการทำให้เกิดสิทธิสำคัญแก่เจ้าหนี้ 2 ประการ คือ

- (1) สิทธิที่จะถือเป็นฐานในการคำนวณสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามแผน
- (2) สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะลงคะแนนในการพิจารณาแผน

⁴⁰ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/23 วรรค 2 .

⁴¹ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ, กฎหมายฟื้นฟูกิจการ พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 72 .

⁴² พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/32 วรรค 2 .

⁴³ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/32 วรรค 3 .